

**„...nem lekövezni úgy, ahogy azt mi elképzeljük...”  
Konceptualizációk a nyelvszokás megváltoztathatóságáról**

**1. A metanyelvi tudás fejlesztése a nyelvi érvényesülés érdekében**

Mi a „szép magyar beszéd”, „művelt köznyelv”, „iskolázott nyelvhasználat” stb.? A probléma kézzelfoghatóvá tétele érdekében leegyszerűsítve a „művelt magyar köznyelv” egyfelől egy elképzelt, magas presztízssű referenciacsoport nyelvhasználata (alapvetően tehát elvonatkoztatás eredménye, absztraktum), másfelől pedig az a nyelv(használati mód), amely egyes formális szituációkban használatos. Az első értelmezés főként az iskolában és a hagyományos nyelvművelő irodalomban népszerű; ezzel szemben a második nemcsak a korpusznyelvész dolgát könnyíti meg – aki regiszterjellemzéseiben, nyelvreírásában konkrét szövegeket elemez –, hanem a mindennapi életben szerzett tapasztalatoknak, a spontán és a tudatos kódváltási helyzeteknek is jobban megfelel.

Az újabb nyelvművelő irodalom sokat ismételt megállapítása, hogy a nyelvhelyesség oktatásának célja, hogy a beszélők kommunikációs helyzeteikben mindig az adott szituációban adekvát megnyilatkozásokat tudjanak létrehozni, s ennek elérése érdekében szituatív kettősnyelvűvé kell nevelni a (nem sztenderdközeli vernakulárisú) beszélőket. Ezekkel az elvekkkel – melyek évtizedekkel ezelőtt már meg lettek fogalmazva (lásd például Szépe [1984] felvetéseit, illetve Fülei-Szántó [szerk.] 1984 tanulmányainak többségét) – számos anyanyelv-pedagógus gyakorlata nincs összhangban (bővebben: Szabó megjelenőben).

Az anyanyelv-pedagógus, illetve a nyelvművelő csak akkor végezhet a fenti elvekkkel összhangban álló, eredményes munkát, ha az, amit közvetít, interakcióba lép a célközönsége gondolkodásában meglévő előzetes tudással (a pedagógiai keret konstruktivista; lásd Nahalka 2002: 50–90). Célszerű tehát a valós élethelyzetekben megtapasztalt és a más viselkedésformákkal analóg ismeretek bekapcsolása a nyelvhelyességi szabályok oktatásába – a célközönség ilyen jellegű tapasztalatainak, tudásának megismerését követően. Érdemes ugyanis kihasználni a nyelvhelyességi és a viselkedési szabályok párhuzamosságából származó lehetőségeket a magyarázatban (a nyelvhelyességi szabályok jellegéről lásd Fabó 1984) annak érdekében, hogy a nyelvhelyesség oktatásának módszerei valóban olyan beszélőket eredményezzenek, akik nyelvhasználatukat tudatosan kontrollálni és szituációfüggően módosítani tudják, miközben mások – akár (részlegesen) normasértő – nyelvhasználatát tolerálni képesek. A természet, a való élet és a nyelv párhuzamainak (a természettudományos módszerekkel is leírható vonásoknak és a szociokulturális beágyazottságnak) a reflektálttá tétele nemcsak a magyarázatot könnyíti meg, hanem a nyelvi-nyelvhasználati jelenségek megfelelő modellezésének képességét is segít kialakítani.

A nyelvről alkotott konceptualizációk vizsgálatára különösen alkalmas a kognitív metaforaelmélet alkalmazása, hiszen a nyelv mint olyan nem kézzelfogható, természetéről, felépítéséről, használatáról stb. különféle modellek élnek, ezek a modellek pedig eltérő metaforákkal jeleníthetők meg a legjobban. A modellek metaforikussága természetes, mert – mivel a világról és a nyelvről való tudásunk analóg – a nyelvvel kapcsolatos fogalmak jól kifejezhetők a mindennapi élet jelenségeivel (e jelenségek kerülnek tehát a metaforák forrástartományába). A dolgozat ennek megfelelően elsősorban egyes metaforizációk kimutatására törekszik (a metaforákat konvencionálisan KISKAPITÁLIS szedés különíti el a főszövegtől és a nyelvi adatoktól). A cél a nyelvművelő és az anyanyelv-pedagógiai munka módszertanának támogatása.

## 2. A vizsgálat módszere

A dolgozat megírásának alapjául szolgáló gyűjtés budapesti, pécsi és szegedi egyetemisták, főiskolások, illetve gimnazisták körében zajlott. A felhasznált adatok 450 kérdőívből és 30 lejegyzett tematikus interjúból származnak (a kérdőívről és a módszertani háttérrel Szabó 2005 és Szabó megjelenőben tájékoztat részletesen). Jelen dolgozat – a vizsgált anyag és a vizsgálati cél természetéből fakadóan – csak az interjúk elemzésére tér ki.

A tanulói válaszok jól felhasználhatók az anyanyelvi óra vagy a nyelvhelyességi tanácsadás, nyelvi ismeretterjesztés tervezése során. Az elemzés során érdemes figyelembe venni, hogy a megkérdezettek véleménye sokszor az interjú közben formálódott. Ennek oka, hogy a válaszok részben már szilárdan elsajátított tudásokat, konceptusokat jelenítenek meg, részben pedig – az interjúban tárgyalt, a tananyagban azonban nem szereplő (vagy nem elsajátított) kérdéskörök esetében – még nem ismert problémák megoldási kísérleteit tükrözik. E kísérletek során a már rögzült konceptusok segítségével történik az új probléma körüljárása, megértése, a megértett összefüggések kifejezése. Ennek megfelelően a vizsgálati anyag a megkérdezettek tudáskonstruálási folyamatait is megérthetővé teszi (természetesen csak a teljes interjúszövegekre áll ez a kijelentés, a dolgozatban idézendő részletek nem adnak egy-egy adatközlőről összképet).

Az interjúkat 2003 novembere és 2004 októbere között készítettem. A rövid adatfelvételt átlagosan húsz perc időtartamú irányított beszélgetés követte. Az alkalmazott kérdezési technika a kérdezői befolyásolás lehetőségét minimálisra csökkentette. Az adatközlőket a továbbiakban kurzivált sorszám azonosítja az alábbiak szerint:

Város	A képzés jellege és a képző intézmény	Sorszámok	
Budapest	gimnazista (Karinthy Frigyes Gimnázium)	14., 16., 17.	3 fő
	nem magyar szakos (ELTE)	01., 02., 11., 12.	4 fő
	magyar szakos (ELTE)	03., 04., 13., 15.	4 fő
Pécs	gimnazista (Leőwey Klára Gimnázium)	29., 30., 31	3 fő
	nem magyar szakos (PTE)	23., 24., 26.	3 fő
	magyar szakos (PTE)	22., 25., 27., 28.	4 fő
Szeged	gimnazista (Deák Ferenc Gimnázium)	19., 20., 21	3 fő
	nem magyar szakos (SZTE Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Kar)	05., 06., 10.	3 fő
	magyar szakos (SZTE Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Kar)	07., 08., 09.	3 fő
	Összesen		30 fő

A beszélgetések nem rögzített kérdések alapján folytak, de bizonyos tematikus egységeket mindenképpen érintettek (a kérdéskörökkel kapcsolatban részletesebben Szabó megjelenőben tájékoztat): (1) A nyelv változása (új szavak, szerkezetek megjelenése, régiek eltűnése) tekinthető-e romlásnak vagy gazdagodásnak; (2) A nyelv tudatos megváltoztatásának lehetőségei, esélyei; (3) Az idegen nyelvek hatásának megítélése; (4) Tudatos beavatkozás nélkül az adatközlő szerint megőrizhető-e a nyelv hatékony kommunikációs eszköznek? Mit tud és gondol a magyar nyelvjárások különbözőségével és a szomszédos országok magyarságának nyelvi különfejlődésével kapcsolatban? (5) Nyelvművelő javak fogyasztása; (6) Az adatközlő szerint kitűzhető-e előre egy ideálisnak tartott nyelvi állapot és megfogalmazható-e feladatok annak elérése érdekében? (7) Az adatközlőt szokták-e nyelvhasználatáért javítani? Ő javít-e másokat? Milyen jelenségek zavarják leginkább? (8) Az adatközlő közép-, illetve felsőfokú tanulmányai során milyen formában van/volt szó nyelvhelyességről, nyelvművelésről? (9) A „reklámtörvényel” (2001. évi XCVI. törvény)

kapcsolatos vélekedések; (10) Kiemelt szerepe van-e a magyar nyelv művelésének, illetve a magyarnak a világ nyelvei között?

Jelen dolgozat az interjúk kérdésköreiből a nyelv változásfolyamataiba való beavatkozás lehetőségeivel kapcsolatos válaszokat elemzi (leghangsúlyosabban lásd 2., 3., 4., 6. kérdéskör). Az elemzés korpusza az összes elkészített interjú teljes lejegyzett szövege.

### 3. Konceptualizációk a magyar nyelvvel kapcsolatos teendőkről

Az a nézet, hogy a nyelv változásfolyamataiba bele kell avatkozni, állományát formálni kell, viszonylag népszerű – különösen a szegedi adatközlők körében. A hagyományos nyelvművelő irodalomnak az idegen elemek iránt gyanakvó magatartása jelenik meg a következő nyilatkozatban: „Muszáj valakinek *megvédeni* a nyelvet. [kérdés: Mitől kell megvédeni a nyelvet? válasz:] Amikről beszéltünk: az idegen hatásoktól, ugyanúgy a nyugati kultúra, ugyanúgy a kicsikét fellengzős szavak használatától, *mindenféle behatástól*” (05). Itt A NYELV VESZÉLYEZTETETT TERÜLETKÉNT jelenik meg, mely különféle behatásoknak (tkp. támadásoknak) van kitéve. Gondoskodó alapállást tükröz a következő idézet is: „Szerintem a nyelv *magától nem tudja megoldani* a problémáit” (07). Itt A NYELV BAJBAN LÉVŐ DÖNTÉS-VAGY CSELEKVÉSKÉPTELEN SZEMÉLY, aki segítségre szorul. Kínálkozik a Nádasy (2004) által is jellemzett betegség- és orvosmetaforával (ti. A NYELVI VÁLTOZÁS BETEGSÉG, A NYELVMŰVELŐ ORVOS) való összevetés: „Minden nyelvnek az *ápolása* fontos szerintem, hogy megtartsa a sajátosságait. [...] Mindegyiket *ápolni* kell, már amennyire *ápolható*” (04). Az adatközlő utal arra, hogy egyes nyelvek akár gyógyíthatatlan betegséget is kaphatnak (*már amennyire ápolható*). Mint arra néhány megjegyzés következtetni enged, a nyelvvel kapcsolatos aggodalmak részben egyfajta nemzethalál-vízióból erednek: „*egyre kevesebb magyar él* a világon és ez a nyelv azért veszélyeztetett, mert el fog tűnni, ha ez a tendencia [ti. a magyarok fogyása] folytatódik” (30).

Kevesen jelentik ki, hogy a nyelvművelők azok, akik a nyelv állományát formálják, változásfolyamatait irányítják. Aki így tesz, az leginkább a nyelvújításra és a sportnyelvújításra hivatkozik (ezekre szokott a nyelvművelő irodalom is utalni). A tudatos, tervszerű és a kívánt célt el is érő nyelvtervezéssel kapcsolatban az adatközlők jelentős része szkeptikus: a nyelv „*nem szabályozható*, esetleg valamilyen szinten *befolyásolható*” (11). A nyelv tehát nincs teljesen a beszélőközösség uralma alatt, nem lehet olyan értelemben szabályozni, mint egy ház fűtési rendszere által a szobák hőmérsékletét: befolyásolni viszont lehet, mint ahogy a természeti folyamatokba is bele lehet avatkozni. (Az idézetből és az interjúból nem állapítható meg, hogy a *befolyásolható* vonatkozhat-e AKARATTAL RENDELKEZŐ ÉLŐLÉNYRE; valószínűleg nem erről van szó.) Még csekélyebb mértékű ellenőrzés lehetőségét vetik fel, akik A NYELV VÁLTOZÁSJELENSÉGEI TERMÉSZETI JELENSÉGEK metaforát alkalmazzák: „ez *természetes* folyamat, a nyelv alakulása” (22); [az idegen szavak és a magyar szavak arányáról]: „Ez *beáll magától*, nem? (27); egy folyamat „hadd menjen *a maga medrében*, ahogy kell” (08; itt A NYELVI VÁLTOZÁS FOLYADÉK ÁRAMLÁSA). Keveredhetett is A NYELV VÁLTOZÁSJELENSÉGEI TERMÉSZETI JELENSÉGEK szemlélete azzal a következőkben bemutatandó nézettel, amely szerint a nyelv megváltoztatása a nyelvhasználat befolyásolása; a beszélőkre vonatkoztatva: A NYELVHASZNÁLAT VISELKEDÉS, A NYELVI ELEMEL KÖZÖTTI VÁLASZTÁS DIVATKÖVETÉS. A nyelvművelők „nem tudják soha szerintem úgy ellensúlyozni a *természetes* nyelvi változásokat, de valószínűleg *lesz, aki fog hallgatni a szavakra*” (25). Más erősebben hangsúlyozta a DIVAT-jelleget: „Az például, hogy ma az lett *divat*, hogy az emberek-nagyon-gyorsan-hadarnak-és-nem-lehet-semmit-érteni-ebből-az-egészből, ez hat az emberekre is, tehát ez mutatja, hogy lehet hatni a nyelvre [...]. De szerintem ezt nem kell ilyen nagyon konkrétan *rákényszeríteni* az emberekre” (04), ahogy az őszi vagy a tavaszi

divat követése sem kötelező; „az kell, hogy az a szó *népszerűvé* váljon és elfogadja a közvélemény” (22): mint ahogy egy követett híresség is népszerű lehet. A központi irányítás eszméje ezért sem elfogadható (és nem hiteles) többek számára: „Az, hogy felméri [ti. a nyelvművelők] a helyzetet, ebből következtetéseket vonnak le a jövőre és azon dolgoznak, hogy ez úgy alakuljon, ez szerintem *hazugság*” (01). Ugyanó a későbbiekben is a nyelvi szabályok betartásának önkényességét hangsúlyozza (ami hasonlít a DIVATKÖVETÉShez): „a könyvekben a szabályok nem azért vannak, hogy betű szerint be kelljen tartani, hanem úgy, *ahogy a legkényelmesebb*, tehát mindenképpen az lenne az elsődleges, hogy minél gyorsabban és minél érthetőbben beszéljünk” (01). A *legkényelmesebb* részben a ruhaviselésre (divat) utalhat, ugyanakkor – mivel cselekedni is lehet kényelmesen – A NYELVHASZNÁLAT CSELEKVÉS metaforát idézi fel. A DIVAT, a NÉPSZERŰSÉG közvetlenül megjelenik a 17. számú adatközlő válaszában, azzal kapcsolatban, hogy nem a nyelvművelők tábora hat közvetlenül a nyelvre: „Befolyásolni szerintem... vannak, akik tudják, de ezek nem azok az emberek, akik ezt előre megtervezik és leülnek, hanem azok, akik nagy szerephez jutnak a médiában [...] nem hiszem, hogy ezt az ember a szobában ülve el tudja dönteni, hogy *ki lesz majd nagy ember*, kinek fogják követni a beszédstílusát”.

Érdeemes figyelembe venni, hogy az adatközlők véleménye az interjú alatt sokszor folyamatosan formálódott. Egy adatközlő először úgy gondolta, hogy a nyelvművelők ténylegesen tudják irányítani a nyelvet, majd átváltott A NYELVHASZNÁLAT VISELKEDÉS metaforára: „biztos, hogy vannak ilyen [ti. káros] hatások, ezek akarva-akaratlanul jelen vannak, de hát akkor *ezért vannak* a nyelvművelők. Igazából nem, mert *nem ez az ő dolguk*. Az ő dolguk az, hogy ráirányítsák erre a figyelmet, hogy *erre figyeljünk*” (24). A nyelvhasználat formálása szempontjából döntő cselekvést tehát a beszélő végzi, azáltal, hogy folyamatosan monitorozza saját beszédprodukciónak.

Egy adatközlő alkalmazta A NYELVI VÁLTOZÁS HULLÁMOZGÁS, A NYELVMŰVELŐK HULLÁMKELTŐK metaforákat, de a gyakorlati életre vetítve elbizonytalanodott: „ha bedobsz a tóba egy kavicsot és az *gyűrűzik* és el tudom képzelni, hogy a nyelvművelők is ilyen hatással bírnak, hogy írnak valamiről, és akkor az úgy jó utána. [kérdés: Hallottál is erről konkrétan, tehát hogy valaki mesélte, hogy ilyen nyelvművelő írást olvasott és ennek a hatására beszél másként? válasz:] A tévéműsorokról is volt szó az előbb, annak biztos, hogy tudom, hogy van hatása, gondolom, hogy akkor az írásoknak is. Konkrétan *még nem tapasztaltam* ilyet” (12). (A teljesség kedvéért meg kell jegyezni, hogy az adatközlő nem az egész beszélőközösségre vagy a nyelv állományára tett hatásról beszél. Az interjú vonatkozó részében így fogalmaz: „*aki erre fogékony és nézi* ezt a műsort, *biztos*, hogy használja utána azokat, amiket ott kitalálnak újtásként”. A hatás itt is csak következtetett.) A nyelvművelőknek azonban vigyázniuk kell a 12. adatközlő által nekik tulajdonított hatalommal: „nem lehet azt valahol közölni, hogy hogyan beszéljünk, mert azzal mindig a mögötte lévő embert *sorvasztják el* vagy egy részét teszik tönkre”. Az adatközlő szerint tehát a nyelvművelők tudnak változásokat előidézni, de nem magában a nyelvben, hanem az emberek viselkedésében (A NYELVHASZNÁLAT VISELKEDÉS). Ez a hatás – mint az idézet utal rá – nem mindig kívánatos (A CSELEKVÉS KORLÁTOZÁSA TESTI LEÉPÍTÉS).

A változásfolyamatokba való beavatkozással kapcsolatos meglátások közül egyet érdemes hosszabban idézni: „nem biztos, hogy *árral szemben* kell úszni, tehát így, hogy próbáljuk ráerőltetni az emberekre az elképzeléseinket, hanem úgy, mint amit a műszaki karokon régóta oktatnak, hogy a parkokban hogyan legyenek *a járdák* megcsinálva: biztos ismered a sztenderd dolgot, hogy nem *lekövezni* úgy, ahogy azt mi elképzeljük, és az ott tetszene nekünk, hanem megvárni, míg az emberek *kitapossák* a járatokat, és akkor oda *lerakni* a köveket, mert úgy látszik, hogy *arra járnak az emberek*. Én úgy gondolom, hogy végül is ugye a franciáknak *az elhalt kísérletei* is azt mutatják, hogy lehet éppenséggel ezzel

*szembemenni, de minek?” (23). Az adatközlő által felhozott analógiák segítségével kimutatható főbb összefüggések a következők:*

- A CÉLTUDATOS CSELEKVÉS MOZGÁS. Ez részben a nyelv művelők mozgása, akik árral szemben, tkp. rivális *áramlatokkal szemben úsznak* (ez felidézi a SOKAK ÖSSZEHANGOLT CSELEKVÉSE FOLYADÉK ÁRAMLÁSA metaforát), illetve mások mozgásával *szembemennek*. A mozgás ugyanakkor a beszélők közösség tagjainak célorientált cselekvése is: *arra járnak az emberek*.
- A TERVEZÉS ÉPÍTÉS, ezért lehet a korpusztervezést *járda* építéseként megjeleníteni (és az sem véletlen, hogy a műszaki karok oktatási gyakorlata kerül elő). Természetesen a járda útvonalat jelöl ki. AZ ALTERNATÍVÁK ÚTVONALAK, ezek között választanak az emberek (*arra járnak*). Akik pedig az útvonalakat építik (ők lennének a nyelv művelők, illetve a nyelv tervezők), a beszélők tudatos mozgásának, alternatívaválasztásainak megfelelően jelölik ki azokat (és nem saját prekoncepcióik alapján).
- A gondolkodás, a kommunikáció, a verbális aktivitás is értelmezhető mozgásként, közlekedésként. Észrevehető a FORRÁS-ÖSVÉNY-CÉL idealizált kognitív séma működtetése. Nem véletlen, hogy a beszélők, miközben a nyelvi lehetőségek közül választanak, *kitaposnak járatokat*, mert *arra járnak*, mert e megfogalmazások szerint A PROBLÉMAMEGOLDÁS KÖZLEKEDÉS.
- A CÉLTUDATOS CSELEKVÉS MEGSZÜNÉSE HALÁL: a francia puristák törekvéseit a francia-filozófia szakos adatközlő egyértelműen megbukottnak minősíti és elutasítja, amikor *elhalt* kísérletekről beszél.

#### 4. Összegzés

A szituatív kettősnyelvűsége nevelés egyik legfontosabb „felismertetnivalója”, hogy a nyelv megváltoztatása a nyelvhasználat befolyásolása: A NYELVHASZNÁLAT VISELKEDÉS, ennél fogva a nyelv állománya használóinak (az egyes regiszterekben más követelményeknek eleget tevő) nyelvi produkciója révén változik. A nyelvi viselkedés pluralizmusának hangsúlyozása (A NYELVI ELEMELK KÖZÖTTI VÁLASZTÁS DIVATKÖVETÉS) felismertetheti a diákkal, hogy a nyelvi változatok megválasztása révén megvalósítható szimbolikus azonosulás (referenciacsoport-választás) szabadságot jelent: barátaival és tanáraival a saját választása révén – attól függően, hogy viselkedését hogyan kívánja formálni – beszélhet különbözőképpen.

Mint az adatok mutatják, a megkérdezettek a nyelvhasználat számos társadalmi vonatkozásával tisztában vannak, már csak saját tapasztalataikból adódóan is – annak ellenére, hogy a vizsgálat más vonatkozásban kimutatta, hogy a nyelvi-nyelvhasználati szabályok gyakran nincsenek magyarázva a megvizsgált iskolákban (a tanárok gyakran egyszerű operáns kondicionálást alkalmaznak). Magyarázni pedig érdemes, mert a megkérdezettek – és feltételezhetően más fiatalok is – folyamatosan reflektálnak az őket körülvevő nyelvi valóságra. Különbség inkább metanyelvi ismereteik rendszerességében és mélységében van; ezek az ismeretek azonban fejleszthetők, különösen, ha az egyes ismeretelemeket nem axiómákként, hanem megértendő, feldolgozandó tényekként közvetítik. A biztos szabályismereten alapuló tudatos nyelvi önmonitorozással formális beszédhelyzetekben is elérhető a cél, amit az ünnepezt a kisebbségi helyzetben élők nyelvi identitásörzésével kapcsolatban fogalmazott meg: „a nyelv szabad, tudatos, félelem és szégyen nélküli használata önkifejezésre, önfejlesztésre, önművelésre, egymás jobb megértésére” (Péntek 2002: 273).

## 5. Irodalom

- Fabó Kinga 1984. A nyelvhelyességi szabályok jellege: Fülei-Szántó Endre (szerk.) 1984: 23–32.
- Fülei-Szántó Endre (szerk.), 1984. *Norma-átlag-eltérés*. Pécs, Pécsi Akadémiai Bizottság.
- Nádasdy Ádám 2004. A betegség-metaphora: Büky László (szerk.), *A mai magyar nyelv leírásának újabb módszerei 6. Nyelvreírás és nyelvművelés, nyelvhasználat, stilisztika*. 117–122. Szeged, Szegedi Tudományegyetem Általános Nyelvészeti Tanszék–Magyar Nyelvészeti Tanszék
- Nahalka István 2002. *Hogyan alakul ki a tudás a gyerekekben? Konstruktivizmus és pedagógia*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Péntek János 2002. Nem őrizni: használni kell a nyelvet!: A. Jászó Anna–Bódi Zoltán (szerk.), *Szociolingvisztikai szöveggyűjtemény*. 267–74. Budapest, Tinta Könyvkiadó.
- Szabó Tamás Péter 2005. „...biztos, hogy egy-egy dolgon el-elhümmögtem...” Gimnazisták gondolkodása a nyelvművelés, nyelvtervezés alapkérdéseiről: Mártonfi Attila–Papp Kornélia–Slíz Mariann (szerk.), *101 írás Pusztai Ferenc tiszteletére*. 205–14. Budapest, Argumentum.
- Szabó Tamás Péter megjelenőben. A beszélő metanyelvi tudásának megismerése az anyanyelvi nevelés és a nyelvművelő tevékenység tervezésében: *LingDok 5*. [A Nyelvészeti Doktoranduszok 9. Országos Konferenciája előadásait tartalmazó kötet.]
- Szépe György 1984. Jegyzetek a nyelvi tervezésről és a nyelvpolitikáról. *Általános Nyelvészeti Tanulmányok XV*. 303–29.